

AZ ÖRÖKÖS KATONA.

□ Emerik Búszerző szegény pásztorlegény volt. A pusztáról fogták el katonának. Kötözve vitték a várba. Kötéllel fogták örökös katonának veszőt. Jámbor pásztor legény volt, de mert a császárnak akkor is szüksége volt katonára, a pandurok ráesküdtek Búszerzőre, hogy a földterhe s a betyárokkal cimborás. Emerik a szegedi várban így lett örökös katona. Pedig savanyú kenyér a császár kenyere. Némelykor keserű is, talán a könnyűtől? Noha, azt a konkolytól sem igen rostáltatják a szállítók. A magazinokban is sokáig szárad az ilyen kenyér.

□ Emerik Búszerzőnek koromfekete haja volt, mikor mundirba rázták. Tizennyolc esztendő múltával deres volt már a haja is. Göndörhaját váltig kurtára nyírták, megszürkült a nehéz élettől. Az is lehet, hogy az idegen országutak pora verődött fel rája, mert akkor folyton a külsőországokat járták a katonák. A franciákkal viaskodott Ferenc császár és katonái sok bakkancsot elszaggattak az idegenben. Többször nemcsak a bakkancs szakadt. A fehér frakkon is átütött a feketepiros vérfolt.

□ »Hej, te beste Tar Miska, no mi lesz?« hiában ripakodott a káplár.

□ »Szegény özvegy anyám!« Másik kenyeres pajtás mátkája édes nevét sóhajtott. Imitt, amott az erdőszélen, folyók mentén, hol selymes a rét, — hegyek között, sáncok aljában, ismeretlen városok kapuja előtt földrebukott, elmaradozott a kenyeres pajtás. Azután sok olyan is került, aki örökre odamaradt. Idegen országok köves utjain nemcsak a bakkancs szakadt szét.

□ Emerik Búszerzőt a harci nyomorúságok sem

törték meg. Ha mindjárt sántán is masirozott, tovább és tovább masirozott a hadak útján. Emelte a sulyos puskát. Panganétos volt az a puska. Csöbörnagy csákóján rézből volt a sasmadár.

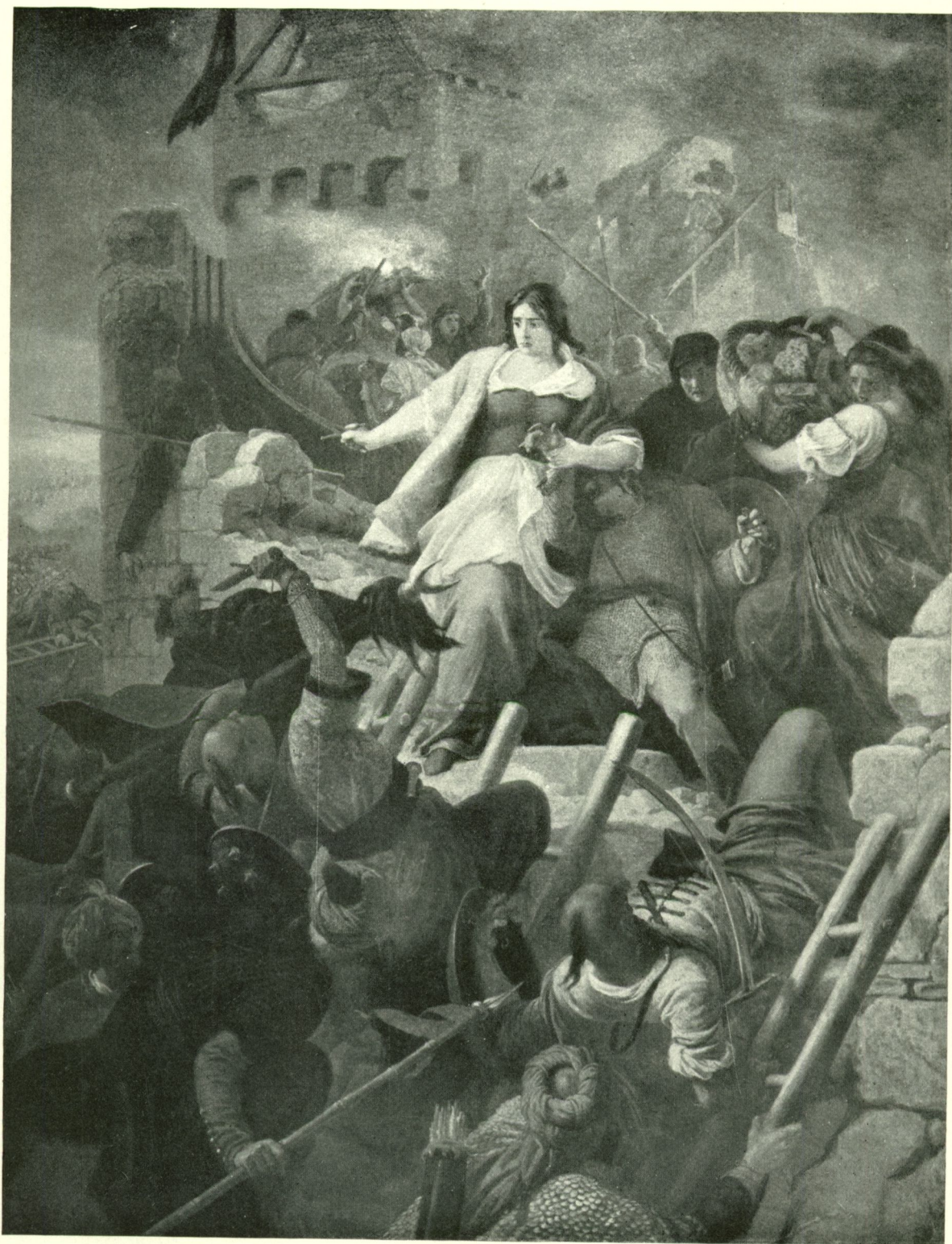
□ Olykor az ágyuk is közbebődültek. Halálfényesen villogott a lovasság kardja. Ropogtak a puskák.

□ »Óh,« a szurony hegyéről véres cafatok lógtak. Rongy darabok. Talán emberi test megaludt vére?

□ Emerik Búszerző csodát mondhatott. Midőn évekmúltán hazafelé fordultak, épkézláb lépte át a haza határát.

□ A levegő is más volt itthon. A falvakból édes magyar szóval köszöngettek a fáradt katonáknak, rongyos katonáknak. A réteken át falkásan huzott a vadmadár a Tisza ősmocsaraihoz. Búszerzőnek szívét, lelkét megrebbentették a krúgató madarak. Kisértő képek támadtak eléje a pusztából. A karámoknál pásztortűz füstje felhőzött ezüstösen. Kolompját vadbúsan rázogatta a vezérbika.

□ Emerik Búszerző is a magyar pusztán született. Talán egy karám tövében a jószagú szénaágyon szülte el az édes anyja, a hervadt arcú kis parasztasszony? És a halottak a holdsugarakból szemfedőt szőttek a nyugovó pusztára. Éjszaka azért olyan megkapó bús a holdvilágtól beragyogott puszta. Fehér halott lányok szövik a szemfedőt és a tücsök nótázik. A virágok összehajtják fejüket. A mézes csókokból újabb virágok támadnak... Búszerző Emeriknek is megdobbant a szíve. Vérlángok lobbantak fel kigyuladt testében. Hej, de örömet dobta volna el azt a nehéz puskát, több bécsi fontnyi puskát a vitéz kapitány úr lába elé.

SZÉKELY BERTALAN FESTMÉNYE

„A Könyves Kálmán jogosításával“

AZ EGRI NŐK

□ Megértette a szél suhogását. Magános nyárfa rezgő levele neki beszélt. Emeriket hivogatta a rég látott pusztá. Csalogatták a régi emlékek. Délibábképek uszáltak vágyódó lelkében. A vén káplár nem is állhatta szó nélkül, oldalba döfte Emeriket:

□ Mit bámulja kend azt a földet? Lelegelték már azt a barmok...

□ Emerik Búszierzőnek összeszorult a szíve. Földimádó mámorából felocsudott. Csupán azt érezte, hogy örökös katona. Árvább rab annál, akiről azt dalolták:

Egy itce víz, egy font kenyér a Bandi számára,
Harminchárom fontos vasat vernek a lábára...

□ Emerik Búszierző úgy érezte, hogy a császár puskája is felszámítható harminchárom fontos vasnak. Összeharapta fogát. A masirozó katonákra ráfeküdtek az utszéli porfelhők. Emerik Búszierző sem ügyelt már a rezgő nyárlevelek susogására.

□ »Dobosok!« kurjantotta vitéz Ugróczi kapitány, megcsóválta kardját a kapitány. Tompafejű pálcáktól kinjában élesen repedezett, panaszosan döbörgött a buta dobbőr. Fejüket felcsapták a fáradt katonák.

□ »Ott, ni Szeged!« döbörgős dobszóra keményen rugták a gyepet a katonák.

□ A szegedi vár bástyájában kvártélyozták el a kompániát. Bizonyosnak látszott, hogy innét évekig sem mozdulnak el. Nem is mozdultak. A regrutákat lépegetni tanították. Mindennap megviaszkozták az átalvető szíjat. Az ólomgombokat is fényesre súrolták. Kitünően ügyeltek a panganétos puskára. Néha a vártára is szépen fölsétáltak. Dobszóval ébredtek, dobszóra feküdtek. Olyik alkalommal minthacsak ólmos pálcával pergették volna azt a dobót. Nehéz ütemekben, lassu szóval pergett a dob. Hátrakötött karjával a meztelenhátú katona a dobperdülésre lépett előre. Ahány dobpergés, annyi lépés. A vesszőfutásra ítélt katona hátán megannyi palcaütések...

□ És bagóztak a zordon vén katonák. Kegyetlen emberek voltak ezek. A szülőföldtől örökre elsza-

kajtották őket. Kemény szalmazsák volt az ágyuk, a párnájuk. Lassan virradt a dermesztőn hideg téli éjszaka. Kettő-kettő feküdt egy szalmazsákon. Nyomoruságaikról sugdosva beszéltek. Kérges testökkel melengették egymást.

□ Emerik Búszierző az egyik nap gyönyörűen kifaggyuzta a bajuszát. Bakkancsa talpáról egyetlen szög sem hiányzott. Fehér frakkján nem látszott folt, mint liliomvirág: a császár kabátja is hamvas fehér volt a — krétázástól. Az ónos pitykék is ragyogtak. A kapitány ur padolt szobája egészen belerendült, amikor Emerik Búszierző bakkancsarokja egymáshoz koppant.

□ Vitéz Ugróczi kapitány ur már sok nyalka katonát látott, ám Emerik Búszierzőn sem talált gáncsolni valót.

□ »No, mi bajod, fiam?« tudakolta a kapitány, merthogy nem a rendes raporton történt ez a dolog.

□ »Vitézlő kapitány urnak jelentem aláson, nincsen én nékem semmi bajom«.

□ »Hát?« a kapitány fürkészileg nézett végig gyalogos Búszierzőn. A bakkancstalpalást, bakkancsfejelést tényleg a rendes kihallgatáson szokás kérni.

□ »Az asszonysorban jöttem én, vitéz kapitány uram.«

□ »Asszonysorban? ... Az árgyéus madárkáját neki! Hogy értsem ezt vitéz?«

□ »Házasodni szeretnék kapitány uram.«

□ »Bátor legény kend Emerik fiam.«

□ »Magamfajta árvalélek.«

□ »Lány vagy menyecske?«

□ »Özvegy nő. Szintén örökös katona volt az ura. Taljánországban maradt oda.«

□ »Jól van! Én helyben hagyom.«

□ »Rég megszokta a kaszárnyát.«

□ »Jól van, jól! Fogja kend, itt egy lázsiás tallér, majd jó lesz a lakodalomra.«

□ Emerik Búszierzőnek kövér könyü bugygyant ki a szeméből. Csákója simléderéhez csapta a jobb tenyerét, mikor hátraarcot csinált és kifordult az ajtón, jó Ugróczi kapitány szerető részvétellel nézett utána...

□ Emerik Búszerző házassága miatt nagyobb változás nem történt a bástyaszobában. Mindössze az öreg káplár ur Morgó firhangos ágyat rendelt ki a Búszerző párnak. Az egyik külön sarokba állították fel az ágyat. Abban az időben nem volt ritkaság, hogy így megfelestedtek a rendesebb viseletű örökös katonák. Magokfajta ágrólszakadt árva nő került a kaszárnnyák tájékán. Az ilyen dolgos női kéz a gyengécske lénung mellé többféle jövedelmet tarlózgatott össze. Azóta Emerik Búszerzőnek is sűrűbben fordult néhány garas pálinkára, borocskára is. Még félre is raktak. A kaszárnnyában százféléképen hasznoskodott az ilyen bakafeleség. Mosott a katonákra. Mosott a tiszturakra. Foltóztatott is. Vacsorát is főzőgetett a katonáknak. A szikár Emerik vitéz határozottan gömbölyödött, pirosodni kezdett. Majoros frájter, a legvénebb katona a kompániából, többször is kinyilvánította:

□ »Hej, te Emerik! Megbecsüld az ilyen asszonyt. Aranynál többet ér az ilyen asszony.«

□ »Nincs is olyan arany, améért odadnám.« Emerik vitéz büszkén mondogatta.

□ Kedves gazdám, én se hagynám el magát«, a halavány asszonyka kiégett szeméből örömtüzek ragyogtak ilyenkor és dolgos kis kezével hátba-hátba vágta a nagy csontos embert.

□ És multak az idők. Hideg tél következett. A bástyaszobát nem győzték fűteni. Zimankós fürgetegek nyargalásztak a Tiszáról. Mint jégverem, hideg volt a kaszárnnya. Emerik Búszerző felesége halavány, vékonyka asszony volt. Beteg lett az asszony. Meghalt az asszony. Emerik Búszerző sirva subickolta ki a bakkancsot. A többi vén bakának is hosszura nyult az arca. Zsugori vén legény volt káplár ur Morgó, mégis viaszgyertyákat vásárolt a halott fejéhez. A pajtások is előkotorászták a ládafiából, nyakbaakasztott pénzeszacskóból száraz garasaikat. Koporsóról, szemfedőről közösarakattal gondoskodtak a kemény vén legények. Lábuhegyen jártak a bástyaszobában. A csatamezőn csúfot üztek száz halálból. Tréfálkozva gyilkolták embertársukat. Most elcsöndesed-

tek. Most magokba szállottak. A szalmazsákon kiterítve feküdt egy dolgos, egy hűséges, egy kicsike halott asszony ...

□ Koppant a patkóssarkú bakkancs, amikor Emerik Búszerző vigyázba vágta magát Ugróczi kapitány előtt.

□ »Vitézlő kapitány uramnak jelentem aláson, meghalt az asszony.«

□ Ugróczi kapitány nem volt rossz ember. Pár ezüst tallért kotort elő a zsebéből.

□ »Fogja kend. Jó lesz koporsóra.«

□ »Jó lesz bizony a papnak.« Emerik vitézből kitört a keserűség. A bánat és némely glázli pálinkák bátor beszédre perditették nyelvét.

□ A papnak?« Ugróczi kapitány meglepődve tekintett rá.

□ »Annak ám!«

□ »Hisz', kend az ország szolgálja.«

□ »Mondtam én is neki.«

□ »Tehát, a kend szegény feleségét Istennevében kötelesek eltemetni.

□ »Mondtam neki.«

□ »És aztán?«

□ »Csak követelte a stólat.«

□ A kapitány összerántotta a szemöldökét.

□ »Mondja meg kend nekik, én üzenem, az Ugróczi kapitány, hogy ne okoskodjanak. Hanem temessék el Isten nevében az asszonyt. Hisz ismerem valamennyit, mind jóra való emberek azok.«

□ Megértettem!« koppant a bakkancssarok. Búszerző Emerik ismét nekilódult a minoritapapok kolostorához. Előadta a kapitány ur üzenetét.

□ Ráförmedt a fekete papok vikáriusa.

□ »Miért temetnénk mink ingyen?«

□ »A Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen,« mormogott az öreg s több más effélét vágott az elbusult katona fejéhez. Kicsufolta Emerik Búszerzőt a kapitány urával együtt.

□ Emerik egészen megzavarodott. Elszomorodottan fordult vissza a kaszárnnyához. Szontyolodottan jelentette a kapitánynál:

□ »Vitéz kapitány uram, a papok most sem

akarják Isten nevében eltemetni az asszonyt. Azaz, hogy nemis a papok, hanem csak az egyik, aki a főőnek látszik közöttük. A többi még jó szóval biztatott, bátorított, de az az egy, az a talián, ugyancsak csúfosan bánt velem.»

□ »Az én üzenetemre?«

□ »Megkövetem alásan a kapitány urat.«

□ »Hát, mit mondott kendnek?«

□ »Hogy neki ugyan nem parancsol a kapitány ur. A páter provinciális, meg a püspök parancsol nekik.«

□ »No, hm!« köhintett. »Gyerünk!« nekivörösödött Ugróczi kapitány. Haragosan kötött kardot. Koppant a bakkanccsarok. Megindultak. Elöl a kapitány. Három lépéssel utána Emerik Búszerző... Poklokbeli kárhozat lelkek sem visitanak élesebben, mint ahogy a kolostori öreg kenetlen ajtó nyikorgott. Még menydörgött is a folyosón, mikor Ugróczi kapitány bevágta a nehéz, vasalt ajtót. A köves tornácon veszekedettől csörömpölt a kardja. Éppen szemközt találta a kövér vikáriust. Hosszúszárú pipából kojtolt a barát. Emerikhez fordult a kapitány:

□ »Ez volt az a csúfszáju barát?«

□ Koppant a bakkanccsarok:

□ »Kapitány urnak jelentem aláson, ez volt az!«

□ »Kérem, kérem,« a barátnak torkára szaladt a füst, mikor elébe dobantott a kapitány. Hogy mit beszéltek, mit nem, azt senkise tudja, de

annyi bizonyos, hogy a talián barát nagyon megszelidült.

□ »Jaj, kapitány uram, jaj! Ne bántson! — könnyögött a vikárius, — eltemetjük a katona feleségét. Jaj, megadunk Isten nevében minden pompát. Azonban amikor Búszerző Emerik kicsike feleségét temették, a felsővárosi Szent-György toronyban zúgott-búgott minden harang. A kolostorból öregje, fiatalja kivonult a papoknak.

□ »Az óbesterné méltóságát se' temették különben,« mondotta az öreg gefrájter Majoros Morgó káplár urnak.

□ ... Azt nem jegyezték fel, hogy Emerik Búszerző, az örökös katona, mikor, miként fejezte be életét? Akkortájt sűrűn következtek háborúk. Ama bizonyos hadverő császár, Nagy Napoleon ostromozta a népeket. Bőgtek az ágyúk. Nyihogott a szilaj paripa. Villogtak a halálkardok. Ropogtak a puskák.

□ »Szép magyar hazám!« Emerik Búszerző szuronyt szegezve rohan előre. Puska porfüstbe fullad az iszonyú tájék... Emerik Búszerzőt elnyelte az örvénylő csatatömeg. És idegen földben porhadnak a becsületes magyar csontok. Senki nem siratja az örökös katonát. Csupán a hold ragaszkodik a jeltelen sirhalmokhoz, midőn a tücsök cirpel, ezüstösen sugárzó szemfedővel takarja végig a süppedt hantokat. Régi, régi felejtett halottak kiülnek a dombra,

MÓRICZ PÁL.

